

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سازمان پژوهش‌های فقهی

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

بایدی از خداوند جهان و احمقانه این که عالم محضر خداست در موارد نامر بر احوال انسان در مطلوب پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر بر اوست
چاکه دانشگاه اسلامی فرهنگ و تمدن بشری، مادی و معنوی، و احسان به است علمی و وحدانی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد می گردیم اصول زیر را در انجام
فحایت های پژوهشی در نظر قرار داده و از آن تعین کنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام بر برائت جوی از هر کوزه رفتار غیر خردی و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به جانب های غیر علمی می آیدند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اجتناب از هر کوزه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و ابداع منابع تحقیقات و انتقال آن به بندگان علمی و دانشمندان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم نادرست داده انجام تحقیقات در رعایت جانب تمهید نموداری از هر کوزه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر مساجد حق.
- ۶- اصل رازداری: تمهید به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان که کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر کوزه نهانی سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بندگان پژوهش.
- ۹- اصل منافع علمی: تمهید به رعایت مصالح علمی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور و کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: جامعه‌شناسی

عنوان :

بازنمایی آسیب‌های اجتماعی در آثار سینمایی رسول ملاقلی‌پور

استاد راهنما:

دکتر سعید معدنی

استاد مشاور:

دکتر ساسان ودیعه

پژوهشگر :

محمد صادق قاسمی

زمستان ۱۳۹۱

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

به پاس محبت هایتان
شما را ارج می نهم و این ناچیزترین را
تقدیمتان می دارم

سپاسگزارى:

سپاس به درگاه ایزدمنان که به لطف و رحمت خود به مخلوقاتش قدرت اندیشه و تفحص بخشید و راه ترقی و پیشرفت را فراسوی آنان گشود و با اعطای برکات خود توفیق چیدن خوشه ای از خرمن علم را به بنده حقیرش عطا فرمود.

ضمن قدردانی و سپاس از زحمات بی شائبه جناب آقای دکتر سعید معدنی با راهنمایی های ارزشمند و پر ارج آموخته های خویش را چون چراغی فرا روی من نهادند. در اینجا لازم می دانم که از زحمات استاد گرانقدر جناب آقای دکتر ساسان ودیعه با مشورت هوشمندانه و دقت نظر عالمانه در تدوین این مجموعه یاریم نمودند.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجناب محمداصداق قاسمی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۹۴۱۴۷۰۰۰ در رشته جامعه شناسی در تاریخ ۹۱/۱۱/۲۴ از پایان نامه خود تحت عنوان "بازنمایی آسیب های اجتماعی در آثار سینمایی رسول ملاقلی پور" با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محمداصداق قاسمی

تاریخ و امضاء

۹۱/۱۱/۳۰

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۱/۱۱/۲۴

دانشجوی کارشناسی ارشد محمدصادق قاسمی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره

۱۸ به حروف هجده و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

~~امضاء اسناد راجه~~

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات طرح تحقیق

۲	۱-۱ بیان مسئله
۵	۲-۱ هدفهای تحقیق
۵	۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن
۷	۴-۱ سوالات و فرضیه های تحقیق
۸	۵-۱ مدل تحقیق
۹	۶-۱ تعاریف متغیرها و واژه های کلیدی
۹	آسیب شناسی اجتماعی
۱۵	اجتماعی شدن
۱۶	ساختمان ذهنی
۱۷	تخیل جامعه شناختی
۱۷	بازنمایی اجتماعی
۱۸	اصطلاحات حوزه فیلم و ادبیات سینمایی
۲۲	زندگی نامه و کارنامه سینمایی رسول ملاقلی پور
۲۶	۷-۱ روش تحقیق
۲۶	تحلیل فیلم های سینمایی به منزله وسیله تحقیق
۲۷	۸-۱ قلمرو تحقیق
۲۹	۹-۱ جامعه و حجم نمونه
۳۰	۱۰-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق

فصل دوم: مطالعات نظری

۳۳	مقدمه
۳۴	۱-۲ مباحث نظری
۳۶	۲-۲ ساخت گرایي
۴۳	۳-۲ کنش متقابل نمادین
۴۹	۴-۲ نظریه های آسیب شناسی اجتماعی
۵۰	تئوری آسیب شناسی امیل دورکیم- نظریه آنومی
۵۲	تئوری انحرافات اجتماعی رابرت مرتون- نظریه فشار ساختاری
۵۶	۵-۲ مکتب فرانکفورت
۵۹	۶-۲ جامعه شناسی و فیلم - نظریه فیلم

۶۲	۷-۲- عوامل زمینه و تحولات اجتماعی ایران پس از انقلاب اسلامی
۶۶	۲-۸- تدوین چهارچوب نظری پژوهش
۶۸	۲-۹- پیشینه تحقیق

فصل سوم: مبانی روش شناختی تحقیق

۷۶	مقدمه
۷۷	۳-۱- روش تحقیق
۷۹	تحقیق کیفی
۸۰	برخی قواعد جدید روش جامعه شناختی
۸۱	دیدگاه‌های پژوهشی در تحقیق کیفی
۸۲	۳-۲- جامعه آماری
۸۲	۳-۳- حجم نمونه و روش برآورد آن
۸۴	۳-۴- روش جمع‌آوری اطلاعات
۸۵	۳-۵- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۸۶	هرمنوتیک (تفسیر شناسی)
۸۶	تکنیک‌های تحلیل اسناد
۸۶	تحلیل محتوی
۸۷	تحلیل فیلم

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

۹۱	مقدمه
۹۳	۴-۱- فیلم کمک کن
۹۸	۴-۲- فیلم نسل سوخته
۱۰۴	۴-۳- فیلم قارچ سمی
۱۱۲	۴-۴- فیلم میم مثل مادر

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۱۲۱	مقدمه
۱۲۲	۵-۱- بحث و نتیجه‌گیری
۱۲۵	۵-۲- پیشنهادات
۱۲۵	پیشنهادات حاصل از تحقیق
۱۲۶	پیشنهادات برای محققین بعدی
۱۲۷	منابع

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲ نمایه آسیب شناختی مرتن	۵۳
جدول ۱-۳ دیدگاه‌های پژوهشی در تحقیق کیفی	۸۱
جدول ۱-۴ انواع و گونه شناسی آسیب های اجتماعی فیلم کمکم کن	۹۷
جدول ۲-۴ انواع و گونه شناسی آسیب های اجتماعی فیلم نسل سوخته	۱۰۴
جدول ۳-۴ انواع و گونه شناسی آسیب های اجتماعی فیلم قارچ سمی	۱۱۱
جدول ۴-۴ انواع و گونه شناسی آسیب های اجتماعی فیلم میم مثل مادر	۱۱۹

چکیده

هدف از این پژوهش مطالعه و بررسی آسیب‌های اجتماعی در آثار سینمایی رسول ملاقلی‌پور می‌باشد. در واقع، آسیب‌شناسی اجتماعی مطالعه‌ی خاستگاه اختلال‌ها، بی‌نظمی‌ها و نابسامانی‌های اجتماعی است. در این تحقیق کیفی دو سؤال مطرح شد:

۱. آیا رویکرد فیلمساز بر آسیب‌های اجتماعی در آثارش تحت تأثیر شرایط اجتماعی - اقتصادی و ساختمان ذهنی حاصل از آن بوده است؟

۲. آیا رسول ملاقلی‌پور در آثار خود در پی ارائه‌ی الگویی برای اصلاح آسیب‌های اجتماعی بوده است؟

که برای دستیابی به اهداف و پاسخ‌سؤالات فوق، این پژوهش کیفی از روش «اسنادی» و تکنیک «تحلیل محتوای فیلم» بهره‌گرفته و با استفاده از نظریه‌های آسیب‌شناسی اجتماعی، نظریه فرهنگ و نظریه فیلم، آثار سینمایی مورد نظر تحلیل محتوا شد، همچنین ساختمان ذهنی و تخیل جامعه‌شناختی فیلمساز نیز در جهت شناخت ابعاد اجتماعی آثار سینمایی رسول ملاقلی‌پور مورد بررسی و مذاقه قرار گرفت. نتایج تحقیق مؤید تأثیرپذیری فیلمساز از شرایط آنومیک و نابهنجار اجتماعی - اقتصادی جامعه‌اش می‌باشد به طوری که در تمام آثارش به بازنمایی دوگونه آسیب‌های اجتماعی - اقتصادی پرداخته است و در پی ارائه‌ی الگویی برای اصلاح آسیب‌های اجتماعی مفاهیمی همچون: همدردی، همزبانی، همدلی، گفت و گو، عشق و محبت را در قالب تصویر مورد توجه و تأمل قرار داده است. این پژوهش نقش و اهمیت آثار سینمایی را در فرآیند اجتماعی شدن افراد جامعه بازگو کرده و نشان داد چگونه فعالیتهای عملی و آفرینشگری انسان‌ها با ساختارهای اجتماعی دارای ارتباط متقابل اند.

فصل اول
کلیات طرح تحقیق

۱-۱ بیان مسئله:

سینما را می توان ابزاری نوین در جهت بازنمایی و بازآفرینی انسان، جهان و زندگی اجتماعی او در همه اعصار و دنیای مدرن امروز دانست. برمبنای چنین قابلیت هایی است که امروزه سینما را به عنوان یکی از مهمترین عوامل فرآیند اجتماعی شدن و حتی فرآیند جامعه پذیری یا یادگیری مورد توجه و تأمل قرار می دهند.

علاوه بر مراسم و جشنواره هایی همچون: اسکار، گلدن گلوب، کن، ونیز، برلین و ... که با اهدافی تبلیغاتی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در اقصی نقاط جهان برگزار می شوند؛ در برخی از مهمترین مراکز علمی و فرهنگی دنیای غرب مانند لندن سمینارهایی با عنوان "فلسفه و فیلم- فیلم و فلسفه" هر ساله برپا می شود تا از این رهگذر ابعاد گوناگون این پدیده ی مهم اجتماعی، مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد.

دانشمندان علوم اجتماعی در ایالات متحده ی آمریکا عقیده دارند که: کودکان و نوجوانان آمریکایی آنچه را که به عنوان رویدادهای تاریخی و اجتماعی در فیلمهای سینمایی هالیوود مشاهده می کنند در درجه اول اهمیت قرار داده و بیشتر از مطالب کتابهای درسی تاریخ و علوم اجتماعی قبول دارند و به حافظه می سپارند. بدین سان فیلم و سینما از مهمترین واسطه های اجتماعی شدن کودکان و نوجوانان آمریکایی است.

هربرت بلومر بنیانگذار مکتب کنش متقابل گرای نمادی معتقد است:

رسانه ها و ارتباط جمعی: اینها مهمترین عواملی هستند که بیشترین تأثیرات را دارند. علت این میزان تأثیر به خاطر ویژگی های آن است. چون پرسوناژهای فیلم های سینمایی و شخصیتهای کارتونی به گونه ای جلوه گر می شوند که گویی موجودیت واقعی دارند و به همین دلیل بزرگسالان هم از آن تأثیر می گیرند.

امروز دنیای سه بعدی سینما، تلویزیون و ... بیشترین وقت افراد را به خود جلب می کنند. اینها همان کانال هایی است که می توانند حصول و وصول معنای مشترک را برای مردم راحت تر کنند و برگشت آنها را نیز راحت تر می نماید. بعبارتی از این کانالها اطلاعات رفته و به افراد رسیده و موجب همانندی و جاافتادن آنان در جامعه می شود. (تنهایی، ۱۳۸۳: ۴۷۵)

همچنین می توان این گفته ژان بودریار نویسنده پست مدرن فرانسوی را ذکر کرد که: پیدایش رسانه های گروهی خصوصاً تلویزیون و سینما، موجب دگرگونی ماهیت و سرشت زندگی های ما شده است. تلویزیون و سینما، دنیا را برای ما فقط «بازنمایی» نمی کنند، بلکه چستی دنیایی را که ما واقعاً در آن زندگی می کنیم، برای ما تعریف می کنند. (گیدنز- بردسال، ۱۳۸۷: ۶۶۹)

در ایران نیز سالانه جشنواره های فیلمی همچون: فیلم فجر، رشد، کودک و نوجوان، مستند، دفاع مقدس، فیلم کوتاه و ... در سطح ملی و بین المللی برگزار می گردد که مطابق با اهداف و

سیاستگذاری های خاص دولت ایران است. با توجه به عنوان این پژوهش ما به دنبال بازنمایی آسیب های اجتماعی در آثار سینمایی رسول ملاقلی پور هستیم. اگر آسیب های اجتماعی به خوبی بازنمایی شوند و ما بتوانیم جامعه (مردم) را به خوبی متوجه ابعاد گوناگون مسأله سازیم مسیر اصلاح و تحول در جامعه شکوفا شده و فرآیند اجتماعی شدن به شکل به هنجار و نرمال خود به پیش خواهد رفت.

«گاستون بوتول»: مهمترین دانش پدیدارهای اجتماعی در زمانهای بحرانی یا در ضمن تعمق در یک بحران یعنی هنگامی که حوادث و وقایع از چهارچوب معمولی تجاوز کرده و راه حل های عادی در آن مؤثر نیست، حاصل آمده است. (وثوقی - نیک خلق، ۱۳۸۴: ۳۳)

بازنمایی آسیب های اجتماعی در این پژوهش کیفی به ما کمک می کند تا رسانه ها و خاصه سینما را به شیوه ای جامعه شناسانه مورد مطالعه و بررسی قرار دهیم. در واقع این تحقیق به دنبال کشف و واریسی ابعاد اجتماعی آثار سینمایی فیلمساز موردنظر است.

اندیشه هنر آفرین- هر چه باشد- در ذهن او، در قالب صورت هایی مشخص و نمایش پذیر که تصویر ذهنی (Image) خوانده می شود، می ریزد. هنر آفرین برای نمایش تصویرهای ذهنی خود در وهله اول موضوعی (Subject) می جوید، و در وهله دوم به قصد بازنمودن موضوع و نمایش تصاویر ذهنی و بیان اندیشه خود، یکی از قوالب یا انواع هنری را برمی گزیند، و به تناسب اندیشه و تصویرهای ذهنی خود و به مدد اسلوب های هنری، مواد را با هم ترکیب می کند و از آن ها صورت یا شکلی (Form) می سازد. صورت یا شکل به مقتضای اندیشه هنر آفرین و در نتیجه تأثیر و عملی که هنر آفرین در مواد هنری می کند، فراهم می آید. (آریان پور، ۱۳۸۸: ۱۰۳)

در زمینه ساختار اجتماعی و آفرینش هنری نیز باید دانست:

هر آنچه ما انجام می دهیم در درون ساختارهای اجتماعی صورت می گیرد و بنابراین از آن ها تأثیر می پذیرد. این سخن بدین معنا نیست که اگر بخواهیم انسان های آزادی باشیم باید به گونه ای خود را از ساختارهای اجتماعی رها سازیم. برعکس، وجود این ساختارها و نهادهاست که به ما فرصت عمل می دهند. (رامین، ۱۳۸۷: ۱۳۳)

در این پژوهش در ذیل بازنمایی آسیب های اجتماعی در آثار سینمایی فیلمساز، سعی خواهیم کرد برخی مفاهیم جامعه شناسی مرتبط با موضوع از قبیل: ساختمان ذهنی و تخیل جامعه شناختی رسول ملاقلی پور را نیز مورد بررسی و مذاقه قرار دهیم. براساس مطالب فوق ما در این تحقیق به دنبال آنیم که بدانیم:

آیا رویکرد فیلمساز بر آسیب های اجتماعی در آثارش دارای کارکردی اصلاحی بوده است؟
به عبارتی آیا رسول ملاقلی پور در آثار خود در پی ارائه ی الگویی برای اصلاح آسیب های اجتماعی بوده است؟

تا از این درگاه به شناختی جامعه شناسانه از آثار سینمایی رسول ملاقلی پور دست یابیم.
من امیدوارم که این پژوهش نشان دهد چگونه فعالیت های عملی و آفرینشگری انسانها با ساختارهای اجتماعی دارای ارتباط متقابل اند.

۲-۱ هدفهای تحقیق:

هدف از علم فقط به دست آوردن شناخت و انتقال (آموزش) آن است: ماکس وبر. ویا علاوه بر آن، کاربرد علم برای تغییر مستقیم (نظام های اجتماعی) جهان است: گوستاو شمولر. (رفیع پور، ۱۳۸۹: ۸۲)

هدف از تحقیق حاضر را می توان در دو بخش کلی و جزئی بیان نمود:
هدف کلی: مطالعه و بررسی آسیب های اجتماعی در آثار سینمایی رسول ملاقلی پور

اهداف جزئی:

- ۱- شناخت ساختمان ذهنی فیلمساز و اینکه تحت تأثیر کدام آسیب های اجتماعی قرار گرفته است.
- ۲- توسعه ی شناخت ما از سینما و آثار سینمایی رسول ملاقلی پور
- ۳- بررسی تخیل جامعه شناختی فیلمساز تا به واسطه ی آن کلیه ی مراحل موضوع مورد نظر را در یک تصویر کلی درآورده و مراحل و گذرگاههای بعدی موضوع را به طور احتمالی پیش بینی کنیم.
- ۴- مطالعه و بررسی کتب، آثار و تحقیقات انجام شده پیرامون سینمای رسول ملاقلی پور.
- ۵- کوشش در جهت توسعه و گسترش تحقیقات جامعه شناختی، بویژه جامعه شناسی سینما.
- ۶- ارائه ی راهکارهای نظری و کاربردی.

۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن:

با تحقیق پیرامون بازنمایی آسیب های اجتماعی در آثار سینمایی رسول ملاقلی پور ما به مطالعه ی آسیب هایی از قبیل بیکاری، اعتیاد، فقر، خودکشی، روسپی گری، طلاق، ناامنی، خشونت، سرقت مسلحانه، بحران هویت و ... می پردازیم: «در واقع، آسیب شناسی اجتماعی مطالعه خاستگاه اختلال ها، بی نظمی ها و نابسامانی های اجتماعی است». (ساعی ارسی، ۱۳۸۲: ۲۵۰)

اگر در جامعه ای هنجارها مراعات نشود، کجروی و انحراف اجتماعی پدید آمده و دیگر نباید انتظار جامعه ای سالم و به سامان را داشت. همین امر، ضرورت و اهمیت پرداختن به موضوع تحقیق را خاطر نشان می سازد. اهمیت مسأله وقتی آشکار می شود که به نقش رسانه ها و به خصوص فیلم و سینما در فرآیند اجتماعی شدن افراد توجه داشته باشیم. در واقع، فیلم و سینما و به عبارتی فرآیند فیلم دیدن و به سالن سینما رفتن در همه جوامع فرصت هایی برای کنش متقابل اجتماعی و به اجرا گذاشتن مناسک خاص آن فراهم می کند و این موضوعی بسیار غنی برای مطالعه جامعه شناختی است. این بازنمایی به روش علمی و جامعه شناسانه می تواند ما را به خود روشنگری، یعنی فهم هر چه بیش تر خویشتن مان مجهز بنماید. ما انسان ها هر چه بیشتر درباره چرایی اعمالی که انجام می دهیم و درباره عملکردهای کلی جامعه مان بدانیم، به احتمال

بیش تری می توانیم بر آینده مان تأثیرگذار باشیم. همچنین می توان اهمیت موضوع تحقیق را در موارد زیر جستجو کرد:

۱- شناخت آسیب های اجتماعی می تواند کارکردی اصلاحی را در پی داشته باشد.
۲- شناخت آسیب های اجتماعی موجب پابرجاماندن مرزهای میان رفتار خوب و بد در جامعه می شود.

۳- لزوم شناخت نظریه های جامعه شناسی مرتبط با سینما، هنر و ادبیات.
۴- لزوم شناخت سینما و ارتباط آن با ساختارهای جامعه و شرایط اجتماعی و اقتصادی.
۵- شناخت فیلمساز: به عنوان یک هنرمند تأثیرگذار در جامعه ایران و کشف و واریسی ساختمان ذهنی و تخیل جامعه شناختی رسول ملاقلی پور به روش علمی.
انگیزه از انتخاب موضوع، علاقه شخصی به فیلمساز و آثار سینمایی او در کنار نبودن این موضوع است، چون تاکنون با شیوه جامعه شناسانه آثار این سینماگر شاخص پس از انقلاب و ابعاد اجتماعی فیلم هایش مورد بررسی قرار نگرفته است. همچنین با توجه به فقر تحقیقاتی و نظری در حوزه مطالعات جامعه شناسی فرهنگ و هنر و خاصه سینما این پژوهش می تواند کمکی باشد به توسعه دانش بشری در این حوزه مطالعاتی.

۴-۱ سوالات و فرضیه های تحقیق

پرسش های تحقیق:

پس از بیان مسأله، هدفهای تحقیق و اهمیت موضوع در این بخش تعدادی از سوالات اساسی که در طی پژوهش به دنبال یافتن پاسخ آنها هستیم به شرح زیر مطرح می گردد:

آیا رویکرد رسول ملاقلی پور بر آسیب های اجتماعی در آثارش تحت تأثیر شرایط اجتماعی - اقتصادی و ساختمان ذهنی حاصل از آن بوده است؟

آیا رسول ملاقلی پور در آثار خود در پی ارائه الگویی برای اصلاح آسیب های اجتماعی بوده است؟

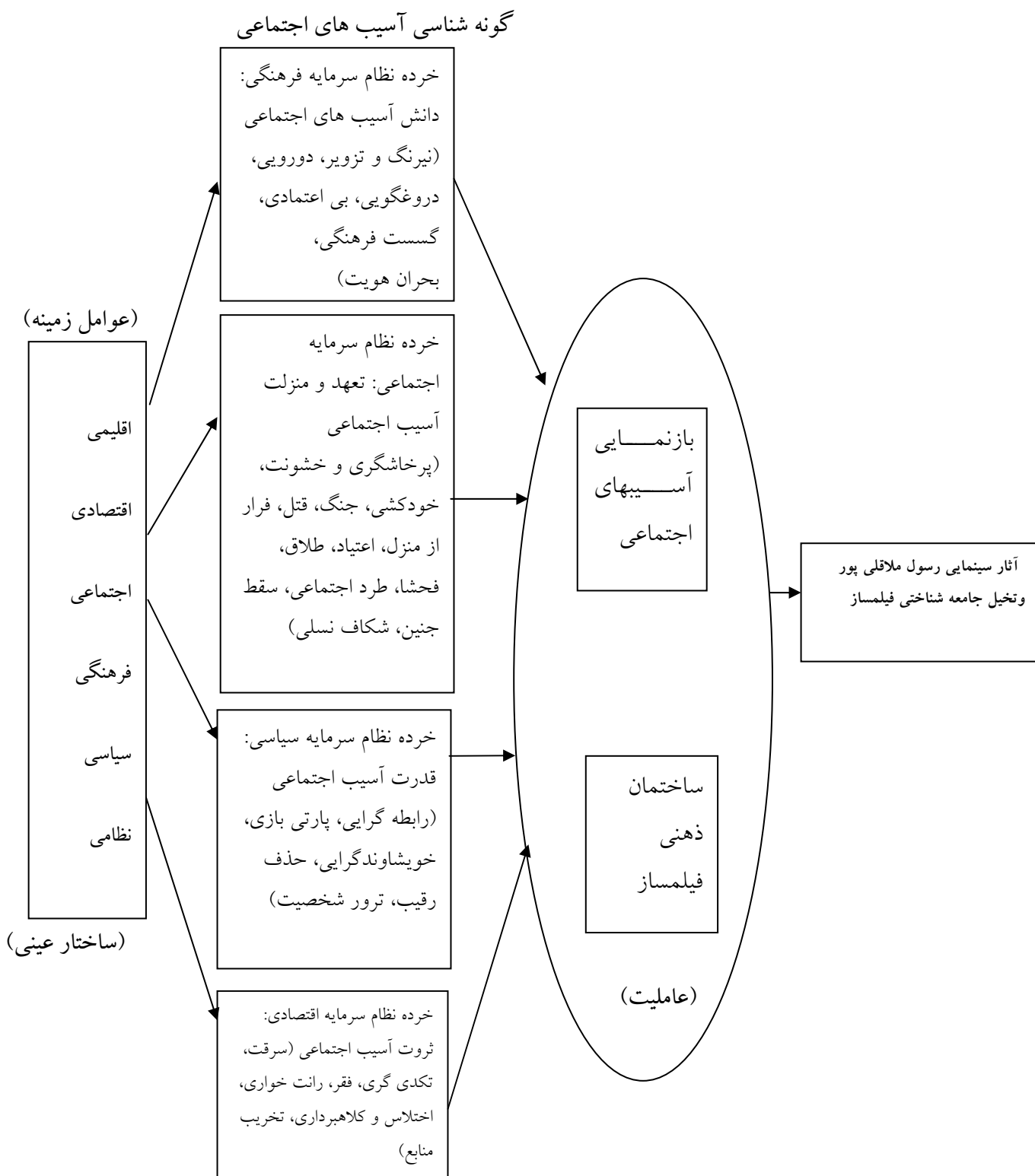
فرضیات تحقیق:

اگرچه این رساله یک پژوهش کیفی می باشد و نیازی به ارائه ی فرضیات ندارد، اما در پژوهش علمی، فرضیه ها محقق را متوجه می کند که در جستجوی معرفت نظام یافته باید به دنبال چه چیزهایی بگردد، فرضیه راهنمای پژوهش است. بدون وجود خطوط راهنمایی که به محقق بگوید که به چه چیزهایی توجه کند، پژوهش میسر نیست. فرضیه می تواند به عنوان ابزار کار محقق باشد برای تبیین پدیده های اجتماعی فرضیه به محقق کمک می کند تا در جستجوی علت پدیده های اجتماعی باشد. فرضیه ابزاری است برای رسیدن به واقعیت های اجتماعی، در پژوهش محقق با بیان فرضیه، امیال و خواسته های خود را کنترل می کند. هر فرضیه ای متشکل از چند مفهوم است و روابط بین مفاهیم را مشخص می کند. مفاهیم فرضیه باید تعریف شود تا تبدیل به متغیر گردند. (آقاجانی مرسا، ۱۳۸۷: ۱۲۱)

- ۱- با توجه به مضامین مطرح شده در آثار فیلمساز به نظر می رسد: فیلمساز تحت تأثیر ساختمان ذهنی خویش که محصول شرایط اجتماعی- اقتصادی جامعه اش بوده، آسیب های اجتماعی را در آثار خود به منصفی ظهور رسانده است
- ۲- با توجه به محتوای آثار فیلمساز، به نظر می رسد: فیلمساز در روایت های خود از روابط متقابل اجتماعی به روش تخیل جامعه شناختی در پی الگویی برای اصلاح آسیب های اجتماعی بوده است.

۱ - ۵ مدل تحقیق:

تأثیرپذیری آثار سینمایی رسول ملاقلی پور از ساختار عینی (عوامل زمینه) و عاملیت (ساختار ذهنی فیلمساز)

۱-۶ تعاریف متغیرها و واژه های کلیدی:

با توجه به عنوان پژوهش (بازنمایی آسیب های اجتماعی در آثار سینمایی رسول ملاقلی پور) و مطالب ذکر شده در قسمت های پیشین، در این بخش متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته را به همراه مفاهیم کلیدی جامعه شناسی نظیر: ساختمان ذهنی، تخیل جامعه شناختی، اجتماعی شدن و بازنمایی اجتماعی ... تعریف خواهیم نمود. همچنین بنا به ضرورت برخی واژه های کلیدی مرتبط با فیلم و سینما توضیح داده خواهد شد. در ضمن معرفی و زندگی نامه ی فیلمساز در این بخش صورت خواهد گرفت.

متغیر مستقل: متغیر اثرگذار است که از طریق آن متغیر دیگر تبیین و پیش بینی می شود. از طریق متغیر مستقل، می توان متغیر وابسته را تشریح و توصیف نمود. در پژوهش حاضر متغیر مستقل آسیب های اجتماعی از قبیل: فقر، خودکشی، فحشا، اعتیاد، طلاق، خشونت، سرقت، بحران هویت، طرد اجتماعی، سقط جنین، قتل، شکاف نسلی و ... هستند.

متغیر وابسته: متغیر تأثیرپذیر است که باید تبیین یا پیش بینی شود، متغیر وابسته متغیری است که تحت تأثیر یک یا چند متغیر مستقل قرار می گیرد. متغیر وابسته معلول یا اثر است، تعیین شونده و پیش بینی شونده است. در این تحقیق متغیر وابسته آثار سینمایی رسول ملاقلی پور می باشد.

آسیب شناسی اجتماعی (Social Pathology):

مفهوم آسیب شناسی از علوم زیستی گرفته شده است. مطالعه بی سازمانیها، آسیب های اجتماعی نظیر فقر، بیکاری، تبهکاری و ... همراه با علل و عوامل و شیوه های درمان آنان و همچنین شرایط بیمارگونه و نابهنجار اجتماعی است. مفهوم دارای گستره ای بسیار وسیع است، از ابعاد ارزشی فراوانی نیز برخوردار است اما در مورد قلمرو آن اتفاق نظر نیست. از همین روست که به عنوان مثال، لمرت (E.M.Lemert) در اثرش به همین نام (۱۹۵۱) بررسی رادیکالها و به طور کلی رادیکالیسم را نیز در همین زمینه قرار می دهد. همچنین کارکردگرایان به هنگام طرح تمامی امور دارای دژ کارکرد (Dys function)، آنان را در همین قلمرو جای می دهند. (ساروخانی، ج ۲، ۱۳۸۰: ۷۷۷)

آسیب شناسی اجتماعی عبارت است از مطالعه نابسامانی و اختلال و عدم هماهنگی و تعادل در کارکردهای مربوط به کالبد حیات اجتماعی انسانها. اما در مباحث جامعه شناختی، هدف آسیب شناسی اجتماعی را با تسامح شناخت کج رفتاری، علل و عوامل، انواع و پیامدهای آن می دانند. (صدیق سروسناتی، ۱۳۸۷)

جامعه شناسانی که واژه پاتولوژی را از فرهنگ پزشکی به منظور اشاره به دردها و بیماری های اجتماعی به عاریت گرفته اند انحراف از هر نوع هنجار اجتماعی (Social Norm) و هر اختلال کارکرد نظام اجتماعی (Social System) را به گونه ای به مبحث آسیب شناسی اجتماعی ربط داده اند و مباحث مربوط به انحرافات، ناهنجاری ها، اختلالات رفتاری، بزهکاری ها و به طور عام مسائل و مشکلات اجتماعی را تحت مبحث کلی تری به نام دردشناسی یا آسیب شناسی اجتماعی مطرح می

کنند. (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۵) خودکشی، اعتیاد و فحشا از انواع آسیب های اجتماعی تلقی می شوند. باید دقت کرد که آسیب اجتماعی با مشکل اجتماعی متفاوت است. (شایان مهر، ۱۳۷۷: ۲۷ به نقل از سهراب زاده، ۱۳۸۹: ۱۵)

آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا جمعی اطلاق می شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی و غیر رسمی جامعه قرار نمی گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی رو به رو می شود؛ به همین دلیل کجروان (Deviants) سعی دارند کجروی های خود را از دید ناظران قانون، اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان نمایند؛ زیرا در غیراین صورت با پیگرد قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می شوند. (عبداللّهی، ۱۳۸۳ به نقل از سهراب زاده، ۱۳۸۹: ۱۶-۱۵)

طلاق (Divorce):

طلاق مهمترین عامل از هم گسیختگی ساختار بنیادی ترین بخش جامعه، یعنی خانواده است. طلاق در لغت به معنی رهاسدن از عقد نکاح و فسخ کردن عقد نکاح بوده و پدیده ای است قراردادی که به زن و مرد امکان می دهد تا تحت شرایطی پیوند زناشویی خود را گسیخته و از یکدیگر جدا شوند. طلاق بر انحلال یک ازدواج رسمی در زمانی که طرفین آن هنوز در قید حیانتند و بعد از آن آزادند تا دوباره ازدواج کنند، دلالت می کند. یا به عبارت دیگر "طلاق شیوه نهادی شده اختیاری پایان یک ازدواج است". (ستوده، ۱۳۸۹: ۲۰۲)

سقط جنین (Abortion):

مجموع شیوه ها و فنونی است که به قطع حیات، قبل از تولد طفل، می انجامد. هرچند امروزه، هم فنون و هم قوانین سقط جنین پیچیدگی فراوان یافته اند، اما در جوامع اولیه نیز سقط جنین به صورت هایی ابتدایی وجود داشته است. در مورد سقط جنین دو دیدگاه وجود دارد: دیدگاهی که سقط جنین را به معنای کشتن انسانی زنده می داند و دیدگاهی که سقط جنین را در زمره آزادی های مادر می داند و حیات را بدون برخورداری از امکانات مناسب فاقد معنی می پندارد. مسلماً دیدگاه اول به منع سقط جنین و دیدگاه دوم به تأیید آن می انجامد. (ساروخانی، ج ۱، ۱۳۸۰: ۲-۱)

فحشا (Prostitution):

فروش تن در تاریخ در جهت بهره برداری جنسی معمولاً توسط زن صورت وقوع یافته است. هرچند این عمل توسط مرد نیز به انحاء گوناگون صورت پذیر است و بدان فحشاء مردانه اطلاق می شود. (ساروخانی، ج ۲، ۱۳۸۰: ۶۳۰)

خطراتی که روسپیان با آن روبه رو می شوند، عبارتست از: ۱. احتمال دستگیری توسط پلیس؛ ۲. ابتلا به بیماریهای مقاربتی؛ ۳. مورد بدرفتاری قرار گرفتن توسط مشتریان؛ ۴. استثمار شدن به وسیله واسطه ها. گذشته از این، مشروع نبودن روسپیگری گاه آنها را وارد دنیای تبهکاری می کند. روسپیگری معمولاً با سایر انواع آسیبهای اجتماعی مثل: جرم، جنایت، اعتیاد به مواد مخدر و الکل و ... همراه است. (ستوده، ۱۳۸۹: ۱۷۳-۱۷۱)